

Det nævnes et sted som målet for undervisningen i faget at gøre studenterne til gode antropologer – og måske i sidste instans også til bedre mennesker.

Det sidste er allerede sket for anmelderen for mange år siden. Men jeg vil nu spørge mine antropologiske venner, om de mener, jeg er blevet en bedre antropolog her på det sidste. Idet jeg selvfølgelig venter med at spørge, til de selv har læst bogen.

*Jacob Clemmesen
Antropolog*

BODIL SELMER: Fyrmesteren. Beretning om et liv på kanten af havet. Chr. Heering 1843-1905. Esbjerg: Fiskeri- og Søfartsmuseets Forlag 2010. 255 sider. ISBN 978-78-90982-54-6. Pris: 229 kr.

Denne bog er en perle og ikke den mindste af slagsen. Den er fyldig, veludforsket, forbilledligt dokumenteret, med et dejligt billedmateriale, ualmindelig velskrevet og tankevækkende. Den har drivkraft fra forfatterens personlige engagement i noget af en familiegåde.

Fyrmester Chr. Heering fra Hanstholm, Bodil Selmers oldefar, er biografens udfordring, hvis liv og personlighed søges belyst og afdækket. Han blev født i 1843 og døde i 1905, var uddannet som styrmand og kaptajn i sin farbror Peter F. Heerings rederi. Gik siden i land, blev gift med Emilie Hansen fra Odense og blev ansat først ved fyret på Bovbjerg og siden på Hanstholm Fyr.

Selmer beretter indlevende, hvorledes hun via sin far blev sporet ind på opgaven med at klarlægge oldefaderens liv. I første omgang drejede det sig om at finde ud af, hvor han lå begravet! Den noget dystre historie er, at han døde på sindssygeanstalt, pænere benævnt Jyske Asyl. Hans grav blev fundet her efter megen søgen rundt i arkiver, og Selmer var klar over, at hun ikke kunne slippe opklaringsarbejdet igen. Allerede flere generationer før havde Chr. Heerings egne børn ytret et ønske om at få klarlagt, „hvilken person far egentlig var“ (s. 13). Dette ønske og behov aktualiseredes, blandt andet af nogle ærekrænkende skrivelser om faderen, som jeg skal vende tilbage til.

Selmer lærer os meget om den maritime verden i sejlbådenes tid, både handelsflåden på de store have og om den hjemlige fiskerflåde. Vi får også indblik i fyrvæsen og redningsvæsen. Chr. Heering var opvokset under økonomisk beskedne kår på en mølle på Fyn. Tre brødre blev uddannet til styrmænd og kaptajn ved hjælp fra den velhavende farbror Peter F. Heering i København/Christianshavn.

Ved læsningen af en biografi har man en forventning om, som i en roman, gradvist at komme til at kende hovedpersonen ikke bare overfladisk, men tem-

melig indgående. Så meget, at man kan forudsige, hvordan personen vil handle i givne situationer. Det kendskab opnås ikke rigtigt, og det er måske en slags pointe og selve dramaets skæbnetunge sandhed, at Chr. Heering ikke var sådan at finde ind til? Vi må så trøste os med al den viden, som Selmer forsyner os med, for eksempel med udgangspunkt i det slaraffenland af kilder, som datidens velordnede rederikontorer og fyrvæsenet kan præstere. Heering har været et brokkehoved, ofte meget velmenende og kreativt, så der foreligger mange velarkiverede skriftlige kilder til hans forehavender.

Bogens lovede antropologiske vinkel kommer måske bedst til syne i fem fine små essays, trykt på lyseblåt (havblåt) papir, hvor der reflekteres over biografien på metaplanet. De har titlerne: Minder, Kilder, Skygger, Snak og Spor.

Emnerne, der tages op i disse fem såkaldte refleksioner, er ikke skarpt adskilte, de bider så at sige hinanden i halen og er heller ikke helt fraværende i bogens øvrige sider som sådan.

Den første refleksion har titlen „Minder“. Det udgør historien om nogle af de hændelser, som arbejdet med biografien udspringer af. I 1953 udkom pastor Ludvig Mehres bog *Livet på Hanstholm. Skildring af Egn og Personer*. Heri forekommer en mindre flatterende fortælling om fyrmesteren Chr. Heering.

Heerings børn, der på det tidspunkt er oppe i årene, beslutter sig for at gendrive nogle af udtalelserne og forhandler med pastor Mehr om en rettelse i en kommende udgave af bogen, som dog aldrig udkommer. Det synes som en bitter oplevelse for de aldrende søskende, og sønnen Ejner skriver til sin søster de vigtige ord: „Nu må tiden være inde til at få klarlagt, hvad Fader egentlig var for en person“ (s. 13). Her står vi så med formuleringen af den fælles gåde, der bæres igennem flere generationer til Bodil Selmer, som gør noget alvorligt ved det uden måske helt at komme i mål, som nævnt.

Den næste havblå refleksion bærer titlen „Kilder“. Her fortsætter Selmer sit kildekritiske anslag fra „Minder“ og kommer med eksempler på, hvordan mundtlige og skriftlige kilder har det med pålidelighed. Selmer påpeger, at hendes beretning om Chr. Heering bygger på dokumenterbare skriftlige kilder, men nævner, at resultatet lige så godt kunne være en anden lige så pålidelig beretning. Hvilken fortælling afhænger af de spørgsmål, der har været udgangspunktet. Her nævner hun, at hun som antropolog har ønsket at belyse Chr. Heerings liv sammen med de sociale og kulturelle forhold og hans personlige valg og motivationer. Hun har, som hun siger, derfor været på „feltarbejde i fortiden“ (s. 94). Meget af det, Heering har „fortalt“, er fremkommet gennem læsning af, hvad han har skrevet i datidens aviser og skrifter, og hun har foretaget et bevist valg af materiale og fortællestil i den endelige bog. En vigtig detalje i arbejdet med historisk materiale er, hvorvidt der mangler vigtige kilder, og hvilket mønster denne mangel fremviser.

Refleksionen „Skygger“ viser os, hvorledes et litterært værk kan bidrage med mytedannelsen omkring en person, og hvordan en kæde af overleveringer kan stadfæste visse beskrivelser og karakteristika. I Jakob Paludans roman *Fugle omkring Fyret*, der udkom i 1925, optræder fyrmester Brandt, der ifølge Henrik Oldenburg, som har skrevet Paludans biografi, er modelleret over Chr. Heering. Paludan har altid selv oplyst, at Hanstholm var scenen for bogens handlinger. Omtalte pastor Mehrs bog, som udkom i 1953, leverede stof til Kløvedal Reichs portræt af Heering i bogen *Viljen til Hanstholm* fra 1981. Oldenburg bygger siden udelukkende på Reichs oplysninger, når han skal skildre fyrmesteren og sandsynliggøre, at Paludan har denne som model.

Selmer nævner også rygter om, at Heering spøjte på fyret. Hendes far har oplyst, at han selv har bidraget til denne myte ved at lade oplyse, at bedstefaderen var urolig i sin grav, da han ikke efter sit ønske var blevet stedt til hvile i bronzealderhøjen på den stedlige kirkegård.

I refleksionen „Snak“ fortsætte Selmer en afdækning af forfejlede skildringer, der mangler solid grund i pålidelige kilder. Hun kritiserer især Kløvedal Reich igen for hans postulerende og misvisende skildring af fyrmesteren og hans samtid i Hanstholm.

Endvidere imødegår Selmer den idé, at biografier helst skal beskæftige sig med mennesker, hvis liv har haft epokegørende betydning. Som antropolog gør hun sig til fortaler for betydningen af at forske i ganske almindelige menneskers liv, det dynamiske samspil mellem den enkelte og verden, som det gøres i den antropologiske livshistorie.

I den sidste refleksion „Spor“ nævner Selmer de forskellige fysiske manifestationer, som vidner om Chr. Heering. Det kan for eksempel være de fare-signalmaster, som han i sin tid fik opført langs kysten. Det kan være den gamle møllegård på Fyn, hvor han levede i sin barndom, fregatten Jylland, hvor han var værnepligtig i 1864, og farbroderens forretningsdomicil på Christianshavn og selvfølgelig selve fyrtårnet i Hanstholm. Disse konkrete steder findes stadig, og „Når man går op ad trapperne i det ottekantede tårn på Hanstholm Fyr, bliver man ført op igennem det snævre trapperum på samme måde, som beboere og ansatte blev for 120 år siden. Man fornemmer deres tilstedeværelse, og det er let at forestille sig den aldrende fyrmesters tunge, trætte skridt på vej ned efter endnu en hård nattevagt, måske et lille hvil og et kik ud ad vinduet, der er sløret af salt og sand“ (s. 332).

Selmer får den gode idé at lade en grafolog analysere Chr. Heerings skrift, for her er det, „der engang var levende bevægelser i rummet, [er] fastholdt på papiret“ (ibid.). (Der findes for øvrigt ikke andet eksempel på Chr. Heerings håndskrift i bogens ellers fremragende billedmateriale end en kortfattet kvittering for mod-

tagelsen af 25 rugbrød som styrmand på skibet *Jacob* i 1866). Grafologen kan efter endt analyse give en beskrivelse af den mand, som vi allerede kender fra biografens sider. Et lille tillægsspørgsmål klargør, at der ikke i hans skrift er noget, der tyder på sindssyge, men trods alt en person, „der kæmpede med sit sind“.

Refleksionerne på det havblå papir leverer den distance og indsigt, der gør det muligt at se bogens bestræbelse som ikke blot skabelsen af et vellignende portræt af en mand og tid, men som noget mere. Udvidet drejer det sig om, at Selmer som repræsentant for den tredje generation efter Chr. Heering har påtaget sig at forholde sig til en nedarvet problematik. Bogen om fyrmesteren kan altså i sin beskedne form ses som en almindelig biografi, men den er mere end det. Den handler om gamle dage og livet på og ved havet, men den handler også om at påtage sig forskning i sin slægt og forsøge at komme på bølgelængde med den person, som er omdrejningspunktet, og komme ud på den anden side, med sit budskab og forhåbentlig gådens løsning nærmere. Bogen skal altså ses som denne helhed, hvor alt – forord og bagsidetekst m.m. – er lige så vigtigt som selve „afhandlingen“. Det er Selmers samlede indsats, hvad angår skrivningen af biografien som sådan, men også den fortælling og motivation, vi aner, der ligger bag, som er så fascinerende. Selmers citat i forordet af sin datter Ninas bemærkning „Husk nu, der skal også være plads til nutiden“, sætter præcist fingeren på, at „gamle dage“ ikke kan isoleres som sådan.

Kirsten Rønne
Tidsskriftet Antropologi